

Special features of organization and teaching the course "technical means of study" in the training of teachers of humanities. Urgency is a clear need to design the system of training future teachers to use technical means of study in educational activities according to their capabilities and practical application in the educational process.

Key words: informatization of education, technical means of study, means of multimedia technologies, information competence.

Першко Г. О.,

старший викладач кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти
Інституту психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В СЕРЕДОВИЩЕ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті обґрунтовано поняття «готовність до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку», визначено компоненти, критерії, показники цієї готовності.

Ключові слова: готовність, соціальний педагог, інтеграція, діти з особливостями психофізичного розвитку.

Питання підготовки соціальних педагогів до професійної діяльності є важливими в сучасних умовах. Це засвідчують системні дослідження вітчизняних учених Р. Вайноли, А. Капської, С. Литвиненко, В. Поліщук, С. Харченко та інших.

Водночас питання соціально-педагогічної роботи з різними категоріями дітей та молоді залишаються актуальними.

Мета статті: охарактеризувати структуру готовності майбутніх соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовище загальноосвітнього навчального закладу.

Проблема готовності є складною та багатогранною, яка розглядається в різних науках, зокрема філософії, психології, педагогіці, культурології, медицині. Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що наразі немає єдиних підходів щодо поняття «готовність». Різноманітні трактування цього поняття зумовлені певною розбіжністю наукових підходів і специфікою конкретної професійної діяльності.

Проведений нами термінологічний аналіз понять «готовність», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до професійної діяльності», а також структурних компонентів готовності соціального педагога до виконання професійних функцій дозволив нам визначити готовність майбутніх соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовище загальноосвітнього навчального закладу, як динамічне особистісне утворення, що синтезує *мотиваційний, теоретичний та операційний* компоненти.

Мотиваційний компонент готовності ми визначаємо як базисний та спрямований на формування позитивного ставлення студентів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку в середовище загальноосвітнього навчального закладу.

Теоретичний компонент готовності є сукупністю педагогічних, психолого-медичних та інших знань, необхідних соціальному педагогові для роботи з дітьми, що мають особливості психофізичного розвитку.

Операційний компонент готовності ми визначаємо як комплекс умінь та навичок, набутих студентами під час опанування фахових дисциплін, у процесі самостійної роботи, під час педагогічних практик, які необхідні для ефективного здійснення інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовище загальноосвітнього навчального закладу.

Виокремлення цих компонентів відбувалося з урахуванням як загального функціонально-змістового наповнення діяльності соціального педагога, так і специфіки професійної діяльності в інтегрованому середовищі загальноосвітнього навчального закладу. Кожен із цих компонентів визначається за певними критеріями.

Ми базуємося на методологічних позиціях українських вчених С. Гончаренко, С. Сисоєвої, Т. Кристопчук, О. Василенко про критерії як:

- показники, що поєднують у собі методи розрахунку, теоретичну модель розподілу і правила прийняття рішення про правдоподібність нульової або однієї з альтернативних гіпотез [2, 181].
- ознаки, на яких здійснюється оцінка досліджуваного об'єкта, явища, що визначають реальний стан, рівень сформованості об'єкта [3, 338].

- показник, стандарт, на основі якого можна оцінити, порівняти реальне педагогічне явище, процес або якість з еталоном [1, 51].

Ми поділяємо позицію Р. Чубук, що критерій — це набір ознак та властивостей явища, об'єкта, предмета, які дають змогу мати судження про його стан, рівень розвитку та функціонування. На думку автора, поняття «критерій» за сутністю більш ширше, ніж показник, тому можлива ситуація, коли за одним критерієм існує ціла система показників. Разом з тим, критерій і показник тісно взаємопов'язані: науково-обґрунтований вибір критерію значною мірою зумовлює правильний вибір системи показників, а якість показника залежить від того, наскільки він повно і об'єктивно характеризує прийнятий критерій [4, 255].

Подібні підходи знаходимо у О. Василенко, яка стверджує, що показник є компонентом критерію, конкретним проявом однієї зі сторін об'єкта, за допомогою якої можна встановити наявність або відсутність риси, ступінь її розвитку [1, 51].

Отже, дослідження стану підготовки майбутніх соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовище загальноосвітнього навчального закладу передбачає визначення критеріїв та показників готовності студентів до цієї діяльності. Базуючись на визначеннях готовності до педагогічної діяльності, нами виокремлено *мотиваційно-емоційний, когнітивний, діяльнісно-практичний* критерії готовності майбутніх соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовищі загальноосвітнього навчального закладу та їх змістові характеристики.

Мотиваційно-емоційний критерій ми розглядаємо як сукупність ціннісних орієнтацій та професійних переконань, намірів, інтересів, нахилів, покликань, установок на майбутню професійну діяльність.

Відповідно, показниками мотиваційно-емоційного критерію готовності соціальних педагогів визначено бажання працювати з дітьми з особливостями психофізичного розвитку, емпатійне ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку, позитивне ставлення до інтегрування дітей у загальноосвітній навчальний заклад.

Когнітивний критерій передбачає оволодіння системою загальнонаукових, соціально-педагогічних, психолого-педагогічних та спеціально-професійних знань, які необхідні майбутньому соціальному педагогу для реалізації професійного функціоналу під час роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітньому навчальному закладі. Показниками когнітивного критерію готовності визначено обсяг знань та їх глибину.

Діяльнісно-практичний критерій характеризує оволодіння сукупністю професійних вмінь та навичок, які формуються шляхом вправлення та систематичного використання.

Показниками діяльнісно-практичного критерію готовності визначено: володіння необхідними вміннями для роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку, застосування доцільних форм, методів роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітньому навчальному закладі.

Когнітивний та діяльнісно-практичний критерії готовності до інтеграції слід розглядати у тісному взаємозв'язку, тому що способи діяльності соціального педагога багато в чому залежать від якості та обсягу його знань. У нашому розумінні всі три критерії готовності мають бути взаємопов'язані та збалансовані.

Залежно від ступеня прояву у студентів мотивів, знань, умінь та навичок ми виокремили *елементарний, базовий та достатній* рівні готовності майбутніх соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовище загальноосвітнього навчального закладу.

Задля формування рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовище загальноосвітнього навчального закладу нами було запроваджено у навчально-виховний процес різні форми та методи роботи зі студентами спеціальності «Соціальна педагогіка» (освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр») протягом 4 років навчання в Інституті психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка.

Для формування мотиваційного компонента готовності нами було організовано позанавчальну роботу зі студентами, яка передбачає їх участь у: фестивалі творчості для дітей з обмеженими функціональними можливостями «Я вірю! Я прагну! Я буду...», благодійних акціях «Подаруй дітям казку», кінофестивалі «Кіно без бар'єрів», соціальних програмах Всеукраїнського громадського центру «Волонтер» тощо.

Така позанавчальна робота сприяє розвитку у студентів емпатії, доброчинності, бажання допомагати дітям з особливостями психофізичного розвитку.

Для формування теоретичного компонента готовності в межах курсу «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти» нами було розроблено окремий модуль «Зміст соціально-педагогічної роботи в інтегрованому середовищі загальноосвітнього навчального закладу». У ньому розглядаються такі питання: функції професійної діяльності соціального педагога в інтегрованому закладі; види роботи соціального педагога в загальноосвітньому навчальному закладі щодо інтеграції дітей з особливостями психофізичного

розвитку; соціально-педагогічний супровід та соціально-педагогічна підтримка дітей з особливостями психофізичного розвитку у закладі; планування роботи щодо інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовище загальноосвітнього навчального закладу; форми та методи роботи з дітьми, які мають порушення розвитку; взаємодія соціального педагога з батьками дітей з особливостями психофізичного розвитку; посередництво між учнями, батьками та педагогічними працівниками; партнерство з установами та організаціями, які опікуються дітьми з особливостями психофізичного розвитку.

Крім того, для студентів 4 курсу впроваджено спецкурс «Основи інклюзивної освіти», мета якого полягає в розкритті психолого-педагогічних засад інклюзивної освіти, особливостях соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку в умовах інклюзивного навчання.

У процесі вивчення курсу зосереджено увагу на формуванні знань студентів щодо типології закладів системи спеціальної освіти; організації діяльності інклюзивної школи; класифікації порушень психофізичного розвитку у дітей; характерологічних особливостей дітей та можливостях їхнього навчання; ефективних шляхів та засобів попередження порушень у розвитку дітей; особливостей організації та управління класним колективом; покращення життя та діяльності дітей у навчальному колективі; особливостей організації соціально-педагогічної допомоги дітям; організації соціально-педагогічної допомоги сім'ї, яка виховує дитину з порушеннями розвитку; соціально-педагогічної підтримки щодо адаптації дітей до умов нового середовища.

Формування операційного компонента готовності було здійснено за рахунок практичних занять та педагогічної практики студентів у загальноосвітніх навчальних закладах, де запроваджено інтегроване навчання.

Під час практичних занять студенти набувають такі вміння та навички: розробляти індивідуальний план роботи з дитиною; визначати потреби та проблеми дітей з особливостями психофізичного розвитку; застосовувати доцільні форми, методи роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку; вирішувати конфлікти, розв'язувати проблемні ситуації.

Протягом педагогічної практики студенти набувають такі вміння та навички: визначати соціальний статус дітей у шкільному колективі; здійснювати соціально-педагогічний супровід дітей з особливостями психофізичного розвитку у закладі; надавати соціально-педагогічну підтримку дітям з особливостями психофізичного розвитку у закладі; налагоджувати взаємодію між учнями, батьками та педагогічними працівниками; організовувати роботу, спрямовану на реалізацію творчого потенціалу, здібностей, задатків дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Таким чином, комплексне поєднання різноманітних форм та методів роботи, таких як організація позанавчальної роботи зі студентами, вивчення навчальної дисципліни «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти», спецкурсу «Основи інклюзивної освіти», організація педагогічної практики забезпечать формування рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовище загальноосвітнього навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко О. М. Соціально-педагогічні умови адаптації молодших школярів з особливими потребами до навчання в загальноосвітній школі : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.05 / Василенко Олена Миколаївна. — Хмельницький, 2009. — 301 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. — К. : Либідь, 1997. — 376 с.
3. Сисоєва С. О. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти : [навч.-метод. посіб.] / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. — Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. — 460 с.
4. Чубук Р. В. Критерії, показники та рівні професійної компетентності соціальних педагогів [Електронний ресурс] / Р. В. Чубук. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Nznuoa/psychology/2008_11.pdf#page=253. — Назва з екрану.

В статье обоснованы понятие «готовность к интеграции детей с особенностями психофизического развития», определены компоненты, критерии, показатели этой готовности.

Ключевые слова: готовность, социальный педагог, интеграция, дети с особенностями психофизического развития.

The article is about the item 'the readiness to the integration of children with special feature of psychophysical evolution', determined components, criterions, indexes of its readiness.

Key words: readiness, social teacher, integration, children with special feature of psychophysical.